

**ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ**

Мороз Л. С., Барна Л. С.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

E-mail: lyubov-moroz@ukr.net, barna@chem-bio.com.ua

Процес модернізації освіти в Україні, орієнтований на входження в світовий освітній простір, викликав зміни в системі загальної середньої освіти, які торкнулися передусім зміни освітньої парадигми, змісту, підходів і відносин в системі загальноосвітньої школи, яка стає все більш значущою частиною соціальних перетворень. Пріоритет особистісного (права дитини, гуманістична особистісна освітня парадигма) над державним та громадським, став домінуючим у суспільстві, що, в свою чергу спричинило зміщення акцентів освіти з соціально адаптованої на особистісно центровану. Саме в закладі загальної середньої освіти закладається певна програма подальшої життєдіяльності людини і суспільства в цілому.

Особливої уваги заслуговує здоров'язбереження учнів основної школи, з притаманними їм високою інтенсивністю розумового та психоемоційного навантаження, постійним збільшенням обсягу інформації, порушенням режиму дня, харчування, відсутністю сформованої культури здоров'я тощо. З огляду на це, однією з основних стратегій розвитку закладів загальної середньої освіти стає формування здоров'язбережувальної компетентності підлітків. У закладах загальної середньої освіти України з 2005 року введено новий предмет «Основи здоров'я», основною метою якого є виховання всебічно розвиненої особистості, у ієрархії потреб якої на першому місці знаходиться здоров'я. У цьому контексті важливого значення набуває робота вчителів основ здоров'я та біології, які покликані сприяти зміцненню здоров'я підлітків, створювати здоров'язбережувальне освітнє середовище, володіти

Історія біології, методика навчання природничих дисциплін

здоров'язбережувальними технологіями.

На ролі людини у становленні власного фізичного, психічного і соціального здоров'я неодноразово наголошували вітчизняні і зарубіжні вчені І. Бех, В. Кохан, В. Львовчкін, Г. Нікіфоров, Ю. Орлов, В. Панок, Т. Титаренко та інші. Різні аспекти здоров'язберігаючого навчання та виховання підлітків відображено у науковому доробку В. Бабича, В. Горащука, Г. Кривошеєвої (формування культури здоров'я); О. Гаснікової, О. Єжової (формування ціннісного ставлення до здоров'я); С. Свириденко (формування здорового способу життя). У працях сучасних дослідників (Т. Бережна, В. Горащук, В. Оржеховська) наголошується на необхідності запровадження здоров'язберігаючого виховання у закладах загальної середньої освіти і формування у підлітків культури здоров'я, ціннісного ставлення до здоров'я, формування здорового способу життя.

Здоров'язбережувальна компетентність, на думку Д. Вороніна, є «інтегральною, динамічною рисою особистості, яка проявляється у здатності організувати й регулювати свою здоров'язбережувальну діяльність; адекватно оцінювати свою поведінку, а також вчинки й погляди оточення; зберігати та реалізовувати власні здоров'язбережувальні позиції у різних, несприятливих умовах, виходячи з особисто усвідомлених та засвоєних моральних норм і принципів, а не за рахунок зовнішніх сил; протистояти тиску, протидіяти впливам, що суперечать внутрішнім установкам, поглядам і переконанням, активно їх перетворювати, самостійно приймати моральні рішення» [1, с. 52].

Здоров'язбережувальна компетентність підлітків має особистісну основу і формується в аспекті визнання цінностей здорового способу життя особистості у тісній взаємодії зі спроможністю визначати головну мету – здоров'язбереження, брати на себе відповідальність за здоровий спосіб життя і управляти власною життєдіяльністю. Вона передбачає ціннісне ставлення до власного здоров'я, здатність і готовність реалізовувати мету здоров'язбережувальної діяльності, вирішувати виниклі проблеми і протиріччя.

Історія біології, методика навчання природничих дисциплін

Під технологіями формування здоров'язбережувальної компетентності учнів базової школи розуміємо способи організації спільної навчально-виховної діяльності учнівського та педагогічного колективів. У зв'язку з тим, що зміст пронизує практично усі форми урочної та позаурочної діяльності учнів, то і технології формування здоров'язбережувальної компетентності учнів базової школи надзвичайно різноманітні.

Для класифікації технологій навчально-виховної діяльності можна використовувати їх класифікації на суб'єктній основі (масові, групові, індивідуальні), на основі засобів (вербальні, невербальні, змішані), на основі мети діяльності (пізнавальні, формувальні) тощо. У нашому дослідженні ми будемо дотримуватися класифікації технологій здоров'язберігаючого навчання і виховання на масові, групові, індивідуальні та очні і віртуальні (очні форми вимагають безпосереднього спілкування між суб'єктами здоров'язберігаючого виховання, а віртуальні – пов'язані із використанням інформаційно-комунікаційних технологій на основі Інтернет-ресурсів).

У ході формування здоров'язбережувальної компетентності учнів базової школи у навчально-виховному процесі з біології, ми намагалися поєднати індивідуальні, групові і масові форми роботи та очні і віртуальні. До масових заходів ми віднесли акції, фестивалі, свята, ігри. У процесі організації таких масових форм забезпечувалися умови для стимулювання творчої активності підлітків, формування у них ціннісного ставлення до здоров'я та необхідних навичок і вмінь для його збереження. Створенню творчої атмосфери у ході підготовки однієї з масових форм здоров'язберігаючого виховання сприяло застосування методів змагання і заохочення.

Найбільш дієвими технологіями формування здоров'язбережувальної компетентності учнів базової школи у навчально-виховному процесі з біології та основ здоров'я виявилися такі як: група соціальної мережі, он-лайн форуми, учнівські проекти, прес-конференції, індивідуальними – веб-квести, інтернет-серфінг, мультимедійні презентації, консультації, виконання громадських доручень тощо.

Історія біології, методика навчання природничих дисциплін

У процесі формування здоров'язбережувальної компетентності учнів базової школи у навчально-виховному процесі з біології та основ здоров'я використовувалися такі методи формування свідомості:

- бесіди, роз'яснення – про значення здоров'я для самореалізації людини, для її успішності, про сенс життя, про важливість правильного вибору професії, про необхідність дотримання норм шкільного та суспільного життя тощо;

- міні-лекції та диспути застосовувалися під час проведення годин класного керівника, організації ток-шоу, де підлітки вчилися висловлювати свої думки, правильно обґрунтовувати та відстоювати їх;

- метод прикладу застосовувався як у поведінці вчителів (щоденний особистий приклад як взірець для наслідування у школі, за її межами), так і за допомогою прикладів з життя відомих особистостей літературних героїв та героїв кінофільмів.

Технології формування здоров'язбережувальної компетентності учнів базової школи у навчально-виховному процесі з біології та основ здоров'я, які використовувалися нами, були інтегровані з інформаційно-комунікаційними технологіями, впровадження яких є однією з педагогічних умов ефективності роботи. На нашу думку, у процесі здоров'язберігаючого навчання і виховання підлітків основної школи мають бути включені різні засоби і методи, які є основою технологій, що дозволяють зберігати, передавати, відтворювати та шукати інформацію за допомогою Інтернету: соціальні мережі, Інтернет-серфінг (або веб-серфінг), веб-квест, он-лайн анкетування.

Список літератури

1. Воронін Д. Є. Здоров'язберігаюча компетентність в соціально-педагогічному аспекті. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2006. № 2. С. 25–28.